

GELEŽINIAI KRYŽIAI visoje Lietuvoje paplito XVIII – XIX a. Jie puošė kapus, koplytėles, koplytstulpius, vainikavo varpines ir bažnyčias.

Ikikrikščioniškais laikais kryžius reiškė pasaulio šalių modelį, vėliau saulės simbolį, o po to tapo vienu iš daugelio tautodailės ornamentikos elementų. Krikščionybėje kryžius simbolizuoja ne tik kančią, bet ir prisikėlimą bei kelią į dangaus karalystę, į amžinąją šviesą. Jis turėjo atskirti mirusiuosius nuo gyvųjų, kad mirusieji jiems nedrumstų ramybės, taip užstodamas angą iš ano pasaulio.

Mediniai kryžiai ilgai neužleido savo pozicijų metaliniams todėl, kad medžio šventumas ir jo garbinimas siekė dar pagonybės laikus. Tuo tarpu nei metalas, nei akmuo nebuvo laikomi šventais. Tik XIX a. viduryje atsirado lietiniai metalo kryžiai, vėliau juos palaipsniui pakeitė vietinių meistrų kaltiniai, dėl patvarumo ir mažesnės kainos. Kryžiai pagal jų konstrukciją, puošybos būdą bei kompoziciją skirstomi į du pagrindinius tipus – vienastiebius ir dvistiebius.

Vienastiebių ornamentika išdėstoma žaismingu ažūru, beveik tolygiai ir abipusiai stiebų ir kryžmų, išskyrus apatinę stiebo dalį, kur kartais puošybos detalės gali būti sudvigubintos ir tarsi persipynusios.

Dvistiebių kryžių puošybą sudaro ne tik sudėtingai modeliuoti, išžėsti ir sujungti geležies išraitymai, bet ir neretai sutinkamos geometrinės figūros.

Viršūnės (saulutės) dažniausiai klasifikuojamos pagal formą (kryžiaus, saulės, širdies, daugiakryžmės, su vėjarode). Kryždirbiai kalviai iki šių dienų naudoja baltiškuosius ornamentus: augalų (lapų, žiedų, pumpurų); stilizuotus gyvūnų (paukščių, žalčių); dangaus kūnų (saulės, mėnulio, žvaigždžių); geometrinius (pvz. išplakti galai, vadinami „kirvukais“ – simbolizuoja Perkūno jėgą). Įpinami ir krikščioniški simboliai: širdelės (meilė ir viltis), visa reginti Dievo Tėvo akis, Ostija, centre įkomponuojami Kristaus ar Marijos inicialai (IHS, MARIA).

Lietuvos kryždirbystė 2001 m. įrašyta į UNESCO paveldo sąrašą, į kurią įtraukiamos tik pačios reikšmingiausios, svarbiausios tautų dvasinės vertybės iš viso pasaulio.

Mažeikių muziejaus fonduose saugoma 62 metalinių kryžių kolekcija, priskiriama taikomosios dailės rinkiniui.

NUPIEŠKITE,
KOKS KRYŽIUS JUMS BŪTŲ GRAŽIAUSIAS.
JEI STOKOJATE IDĖJŲ,
IKI BIRŽELIO 4 D. ATEIKITE Į MAŽEIKIŲ MUZIEJUJE
VEIKIANČIĄ PARODĄ-KONKURSAŲ „LIETUVOS KALVIŲ
KALVIS 2016“. ČIA PAMATYSITE, IR ŠIUOLAIKINĖS
KRYŽDIRBYSTĖS MEISTRŲ DARBUS, IR SENUOSIUS MŪSŲ
KRAŠTO KRYŽIUS.